

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

INNOVATIVE TEACHING METHODS AND THEIR INFLUENCE ON THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE PROFESSIONALS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем формування професійної культури майбутніх фахівців у процесі навчання, а саме формуванню культури завдяки інноваційним методикам. Основна увага зосереджується на інноваційних методиках викладання, що безпосередньо впливають на формування професійної культури майбутніх фахівців. Головну увагу акцентовано на інноваційних методах викладання дисциплін, які ефективно впливають на формування фахівця нового типу. Проблеми інноваційних технологій і методів у сучасній вищій освіті актуальні, оскільки посилилась тенденція до гуманітаризації змісту освіти, ліцензовано нові навчальні дисципліни, як наслідок, існує потреба в науково-педагогічних працівниках, які би змогли забезпечити інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій під час навчально-виховного процесу. Формування фахової компетенції обов'язково має починатися з формування професійної культури на базі загальної. Показово, що викладачі отримали можливість створювати і втілювати власні інноваційні методики. Висвітлюються структурні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного явища. У статті проведено дослідження сутності, складу й різноманітності аспектів професійної культури, розглянуто сучасні тенденції формування професійної культури. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовується методика формування професійної культури інноваційними методиками викладання. Формування професійної культури означає переведення нормативної основи професійної діяльності в індивідуальний стиль її виконання, що характеризується індивідуальним вибором засобів і способів цієї діяльності, підходами до її проєктування, а також мотивами, ціннісними орієнтаціями, особливостями процесу її виконання. Зазначається, що концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів. Обґрунтовується доцільність створення спеціальних науково-методичних структур для допомоги викладачам у розробленні та впровадженні інноваційних форм і методів навчання.

Ключові слова: інноваційні методики викладання, студенти, професійна культура, зміст навчання, культура, викладання, діяльність, особистість.

The article is devoted to one of the current problems of forming the professional culture of future professionals in the learning process, namely through innovative methods. The main focus is on innovative teaching methods that directly affect the formation of professional culture of future professionals. The main attention is focused on innovative methods of teaching disciplines that effectively influence the formation of a new type of specialist. Problems of innovative technologies and methods in modern higher education are relevant, as the tendency to humanize the content of education has increased, new disciplines are licensed and as a result – the need for research and teaching staff who could provide an innovative approach to these trends during the educational process. The formation of professional competence must begin with the formation of professional culture on the basis of general. It is significant that teachers were able to create and implement their own innovative methods. The structural components, criteria, indicators and levels of formation of the studied phenomenon are covered. The article examines the essence, composition and diversity of aspects of professional culture, considers current trends in the formation of professional culture. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the method of formation of professional culture and innovative teaching methods are substantiated. The formation of professional culture means the translation of the normative basis of professional activity in the individual style of its implementation, characterized by individual choice of means and methods of this activity, approaches to its design, as well as motives, values, features of its implementation. It is also noted that the concept of the study is ensured by the unity of methodological, theoretical and methodological aspects. The expediency of creating special scientific and methodological structures to help teachers in the development and implementation of innovative forms and methods of teaching is substantiated.

Key words: innovative teaching methods, students, professional culture, content of education, culture, teaching, activity, personality.

УДК 378.046.4
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.14>

Вознюк О.М.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри гуманітарної
та соціально-економічної підготовки
Львівської філії
Дніпровського національного
університету залізничного транспорту
імені академіка Всеволода Лазаряна

Лехицький Т.В.,
викладач інформатики
Луцького педагогічного коледжу

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан вищої освіти в Україні вимагає від педагогів швидкого навчання, опанування й впровадження інноваційних методів у навчальний процес. Цим напрямом у педагогіці, а саме класифікацією, аналізом та впровадженням педагогічних інновацій, займається педагогічна інноватика, основні напрями розвитку якої визначено Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту»,

Національною доктриною розвитку освіти. Ефективними для модернізації вищої освіти є впровадження у навчальний процес інноваційних методів викладання. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені та вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно покращу-

ють структуру та підвищують якість виробництва й соціальної сфери.

Проблеми інноваційних технологій і методів у сучасній вищій освіті залишаються актуальними, оскільки посилилась тенденція до гуманітаризації змісту освіти, ліцензовано нові навчальні дисципліни, як наслідок, потреба в науково-педагогічних працівниках, які б змогли забезпечити інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій під час навчально-виховного процесу. Показово, що викладачі отримали можливість створювати і втілювати власні інноваційні методики.

Інноваційна людина – це особа такого соціально-культурного ґатунку, яка здатна творчо й результативно працювати, бути конкурентоспроможною. Відповідно, навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення й збільшення самостійної роботи студентів [4, с. 97]. Професійній культурі майбутнього фахівця притаманні суттєві ознаки, що свідчать про досягнення того чи іншого рівня сформованості професійної культури фахівця. Рівень – це ступінь сформованості професійної культури, певний результат розвитку; критерії – це вимірювачі рівнів. Між ними прослідковується певний зв'язок, і якщо його розкрити, то можна виробити оптимальну систему критеріїв.

Культура в найбільш загальній формі – це «суспільно напрацьована, сукупна здатність живої колективної діяльності до перетворення світу відповідно до законів природи, суспільних потреб та мети суспільної життєдіяльності» [2, с. 18]. Розвиток педагогічних технологій не варто розглядати як еволюційно-поступовий, планомірний і послідовний процес, натомість він час від часу супроводжувався певними сплесками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз вітчизняної наукової літератури показав, що найбільшу кількість публікацій присвячено аналізу інноваційних технологій і методів навчання, зокрема дослідження таких учених, як А. Алексюк, Р. Гуревич, М. Кадемій, А. Павленко, С. Стешенко. В працях науковців наголошується на вдосконаленні традиційного педагогічного процесу (модернізація, модифікація, раціоналізація), трансформації традиційного процесу (радикальні перетворення), комплексності видозмін (модернізація, модифікація, раціоналізація традиційної системи та її трансформація). Однак питання ефективного застосування інноваційних методів навчання залишається недостатньо вивченим. Сьогодні значна увага приділяється формуванню професійної культури майбутніх фахівців у процесі їхньої підготовки. При цьому такі вчені, як Г. Дмитренко, Г. Колесніков, А. Кребер, Б. Мільнер, А. Оучі, В. Співак, досліджують різні можливості формування модифікацій професійної

культури. Однак все ще недостатньо відображені напрями формування професійної культури майбутніх фахівців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вирішення цієї проблеми передбачає розгляд шляхів розвитку української вищої школи в контексті європейської інтеграції; аналіз факторів розвитку вищої освіти, що актуалізують інноваційні освітні процеси; висвітлення сутності понять «інновації», «професійна культура фахівця» щодо вищої освіти; вивчення методики, методу викладання, інноваційних методів, активних та інтерактивних методик у контексті дидактики і педагогіки вищої школи.

Мета статті полягає у формуванні професійної культури інноваційними методиками викладання як основи успішного розвитку майбутнього фахівця; розкритті ролі та значень інновацій, зокрема інноваційних методик викладання у сучасній вищій освіті; визначення найбільш ефективних методів і форм навчальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Сучасність вимагає перетворення навчального процесу на плідну, творчу, конструктивну, взаємно зацікавлену взаємодію, синтез навчання й самонавчання, пізнання й діяльності, мотивації та інтересу, освоєння набутого досвіду і продукування нового. У галузі освіти та педагогіки накопичений величезний досвід, склалися різні педагогічні школи та напрями. Все це вимагає серйозного аналізу та узагальнень. Тут і стають у нагоді нові поняття, а саме освітні та педагогічні інноваційні технології. Вони дають можливість описати процес освіти як цілісну систему, аби успішно проєктувати педагогічну діяльність і майстерно нею керувати. Вміле та активне використання цих технологій, готовність викладача до творчого пошуку спільно зі студентами, майстерність створити атмосферу продуктивного й зацікавленого пізнання сприятимуть ефективному засвоєнню матеріалу останніми та збільшать інтерес до навчання. Будь-яка технологія навчання – це детально виважена модель спільної діяльності з проєктування, організації та проведення навчально-виховного процесу з безумовним забезпеченням максимально комфортних умов як викладачеві, так і студентів.

Як відомо, термін “innovation” перекладають з англійської як «нововведення». Щодо педагогічної сфери, то це насамперед зміни в навчально-виховному процесі задля його покращення, вдосконалення. Сьогодні назву «інноваційний» надають тим навчальним закладам, які починають запроваджувати нововведення або їхні елементи. Виокремлюється навіть нова галузь наукового знання, а саме інноватика, що вивчає закономірності виникнення та перебігу інноваційних процесів у різних галузях практичної діяльності. Втім, навіть за значної уваги дослідників до проблем

інноваційної діяльності обґрунтування теоретичних засад інноватики досі триває.

Культура – це міждисциплінарне поняття, яке охоплює всі галузі суспільного життя й має певні особливості об'єктної приналежності до особистості, суспільства, певної професійної групи тощо. У психологічних дослідженнях культура особистості розглядається як «система знань, поглядів, переконань, умінь, навичок, що сприяють використанню накопиченої соціальної інформації та трансляції її в усі аспекти життєдіяльності» [1, с. 556]. Категорія «професійна культура» є багатоаспектною, оскільки характеризує водночас ступінь оволодіння особистістю специфічним видом професійної діяльності, рівень її професійного становлення, особливості перебігу професійної діяльності, спосіб реалізації сутнісних сил і творчих здібностей у ході професійної діяльності. Процес та результати формування цього феномена в особистісному контексті залежать від рівня сформованості загальної культури, яка завжди буде позначатися на якості та результативності такої діяльності. У цьому співвідношенні загальна культура є тим базовим утворенням, що визначає основний зміст професійної культури та культурні засади діяльності в межах професії.

Концепцію розвитку національної інноваційної системи (2009 р.), яка передбачає законодавчі, структурні, функціональні інституції, котрі задіяні в процесі створення й застосування наукових знань і технологій, визначають умови для забезпечення інноваційного процесу. Її метою є формування умов для підвищення продуктивності навчального процесу та конкурентоспроможності фахівців, модернізації національної освіти, підвищення рівня інноваційної активності, застосування передових технологій, методів організації та управління господарською діяльністю для покращення добробуту людини й забезпечення стабільності економічного зростання [5, с. 533].

Водночас професійна культура наповнюється конкретним змістом залежно від особливостей тієї чи іншої професійної діяльності. Нині формування індивідуальної особистості майбутніх фахівців на основі інноваційних технологій у системі вищої освіти повинно мати велике значення. Формування професійної діяльності здійснюється у форматі професійного навчання, освіти, розвитку й виховання. Формування – це соціальна життєдіяльність людини; розвиток – це процес кількісних і якісних змін в організмі людини; виховання – це цілеспрямоване особистісне формування; освіта – це результат навчання. Навчання – це процес, що розвиває професійні здібності та інтелект, спрямований на здобуття знань, умінь, навичок. Метою інноваційного навчання є здійснення якісних змін у структурі та діяльності системи вищої освіти на основі інноваційних оновлень. Основними показ-

никами інноваційного навчання є проведення інноваційних проєктів і досліджень у закладах вищої освіти; участь науково-педагогічних працівників у впровадженні інформації.

Інноваційне навчання у закладах вищої освіти відрізняється керуванням освіти, вибором змісту знань, організацією навчального процесу, аналізом активних методів навчання й навчальних посібників, введенням нової системи оцінки та контролю. У зв'язку з цим з'явилися вимоги щодо інноваційного оновлення основних питань теорії традиційного навчання в закладах вищої освіти. В результаті інноваційного навчання на основі ефективних методів здійснюється взаємна діяльність викладача й студента, де чільне місце посідають методи підвищення інтересу студентів до навчального процесу, особистісної орієнтації, міжпредметні, інформаційні та модульні технології, технології дистанційного навчання.

Інноваційний процес, спрямований на формування професійної культури майбутніх фахівців, передбачає інноваційну діяльність у системі вищої школи; інновації, що безпосередньо мають вплив на програми, зміст та структуру науково-педагогічної роботи; інноваційні методи й способи організації навчально-виховного процесу. Нині у системі освіти змінюється парадигма кінцевої освітньої мети: від фахівця-виконавця до компетентного професіонала-дослідника, тому дедалі більшого значення набувають добре сформовані вміння і навички самостійної роботи студентів. Під час цієї роботи студент повинен навчитися самостійно визначати завдання свого особистісного розвитку, розвинути здібності до успішної самореалізації в суспільному середовищі.

Для самореалізації в майбутньому будь-якій особистості необхідно займатися самоосвітою. Самоосвіта – це постійне вивчення літератури, що стосується майбутньої професійної діяльності, вміння ділитися досвідом роботи, а також постійний творчий процес. Без бажання до книжки людині недоступні культура сучасного світу, інтелектуальне та емоційне вдосконалення. Це та сфера духовного життя, яка постійно розвивається, а без самоосвіти неможливий свідомий вибір подальшого життєвого шляху. Щоби зацікавленість у своїй майбутній професії не виявилась швидкоплинною і випадковою, у студентські роки необхідно багато читати, думати, аналізувати, шукати нові шляхи вирішення тих чи інших проблем. У всьому цьому на допомогу педагогу приходять інноваційні методи викладання та вивчення дисциплін. На власний розсуд та аналіз успішності студента чи навіть групи загалом викладач вибирає «комфортний» метод подачі матеріалу, залучаючи до цього процесу саму студентську аудиторію.

У загальному розумінні культура – це історично визначений рівень розвитку суспільства й людини,

що виражається у типах і формах організації життєдіяльності людей і тих матеріальних та духовних цінностях, що ними створені.

В. Гусак особливо підкреслює необхідність гармонійної організації освітнього середовища вищого навчального закладу, яке б сприяло удосконаленню особистості студента, його мотивації щодо саморозвитку професійної культури через фасилітацію процесів усвідомленого активного професійно спрямованого навчання. Це, на думку дослідника, передбачає комплексне використання інноваційних педагогічних технологій та інтерактивних методів навчання на засадах особистісно-орієнтованого підходу, що забезпечує суб'єкт-суб'єкту взаємодію викладача й студента, уможливорює створення позитивного психологічного клімату на основі взаємодопомоги, взаємопідтримки та співтворчості [3, с. 71].

В інноваційних процесах не лише здійснюється перетворення самого викладання як педагогічної діяльності з усіма її засобами й механізмами, але й суттєво переглядаються її цільові настанови та ціннісні орієнтації, а саме спрямованість у майбутнє.

Висновки. Професійна культура майбутнього фахівця характеризує його як суб'єкта діяльності у сфері вибраної професії. Формування професійної культури означає переведення нормативної основи професійної діяльності в індивідуальний стиль її виконання, що характеризується індивідуальним вибором засобів і способів цієї діяльності, підходами до її проєктування, а також мотивами, ціннісними орієнтаціями, особливостями процесу її виконання. Дуже важливим завданням у підготовці фахівців є формування професійної культури. Формування фахової компетенції обов'язково має розпочинатися з формування професійної культури на базі загальної. Перспективою подальших пошуків у напрямі дослідження є детальне вивчення засобів формування професійної культури задля утворення певної концепції щодо культури професійної компетенції через шлях самореалізації студентів в умовах як навчального процесу, так і майбутньої професійної діяльності засобами інноваційних методів викладання. Інноваційна освітня діяльність – це складний процес, що потребує гнучкого, конструктивного застосування. Реальне, недекларативне впровадження інноваційних педагогічних технологій суттєво змінює освітній процес, що дає змогу вирішувати проблеми розвивального, особистісно-орієнтованого навчання, диференціації, гуманізації, формування індивіду-

альної освітньої перспективи. При цьому спостерігається зростання фахової культури студентів – майбутніх фахівців, відслідковується формування сучасного стилю мислення з його характерними ознаками (креативністю, системністю, гнучкістю, динамізмом, перспективністю, об'єктивністю, концептуальністю) на рівні особистості фахівця. Використання інноваційних технологій сприятиме підвищенню якості навчального процесу за таких умов: відповідний морально-психологічний клімат; постійне вдосконалення матеріально-технічної бази й дидактичного забезпечення навчального процесу; багаторівневість і гнучкість у питаннях конструювання змісту, форм, методів і засобів навчання з урахуванням специфіки навчального закладу, професійних потреб та індивідуальних запитів працівників; випереджальний характер навчання; посилення практичної спрямованості навчання. Реалізація цих умов сприятиме зростанню майстерності майбутніх фахівців. Використання інноваційних методик у навчальному процесі ЗВО під час вивчення дисциплін створює умови для ефективної самореалізації особистості та формування професійної культури майбутнього фахівця. Здебільшого це залежить від педагогічної майстерності викладача, прояву його толерантності в навчально-виховному процесі. Інноваційне навчання стимулює новаторські зміни в культурі, соціальному середовищі; зорієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку творчих здібностей, різноманітних форм логічного та образного мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Деркач А. Акмеологические основы развития профессионала. Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. 752 с.
2. Гриньова В. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект) : монографія. Харків : Основа, 1998. 300 с.
3. Гусак В. Шляхи формування професійної культури майбутніх соціальних працівників в умовах університету. *Наукові праці. Серія: Педагогіка*. 2010. Т. 136. Вип. 123. С. 69–73.
4. Козак Л. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 1 (5). С. 95–107.
5. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 47. С. 533.